

ПРО СУЧАСНІ “ЛІТОПИСИ САМОВИДЦІВ”

Герасименко Н. Словами очевидців: література від Євромайдану до війни. – Тернопіль: Джура, 2019. – 128 с.

Монографія Н. Герасименко, яка щойно побачила світ, – це книжка, потрібна нам усім. Вона не лише для вузького філологічного кола – науковців, магістрантів, студентів, учителів-словесників, а й для широкого читацького загалу. Нею, сподіваюся, зацікавляться освітяни, бо рецензована студія має незаперечне освітнє та виховне значення. Та й сама авторка у висновках зауважила, що аналізовані художні тексти прислужаться вчителям та викладачам: “Адже виховувати – не по-казенному, як це полюбляють робити “високі” чиновники, а таки по-українськи – може тільки той, хто в реальному житті дав зразок офіри, чесності, живого служіння. Той, хто зробив усе, що міг” (С. 119).

Писати про історичні та літературні я в и щ а , свідком чи й учасником яких був сам, дуже складно. Це речі ще “не вистояні”, не усталені й до кінця не осмислені.

На мою думку,

Н. Герасименко вдалося подивитися на них дещо звіддалі. Її монографія – це дослідження літератури, що має свої витоки ще із часів Майдану. Відповідно і структура книжки цілком умотивована: авторка після вступу відразу ж подає розділи про поезію, прозу та журналістику Майдану. А далі вже йде розгляд прози АТО.

Насамперед варто вказати на ґрунтовний фаховий аналіз багатьох текстів, панорамне дослідницьке осмислення художньої реальності. Безперечно, монографія Н. Герасименко репрезентує її власне бачення такого мистецького явища, як література Майдану й АТО. У книжці авторка слушно виокремлює притаманні “воєнній” і “майданній” прозі проблемно-тематичні та жанрові пріоритети. Привертає увагу також об’єктивність і аргументованість оригінальних суджень, компетентні та виважені оцінки.

Н. Герасименко як критик перебуває в центрі літературного процесу, про

що свідчать її монографії “Популярна література кінця ХХ – поч. ХХІ ст.” (2010), “Поетика жанрів та стилів жіночої прози кін. ХХ – поч. ХХІ ст.: (80-90-ті рр. ХХ – поч. ХХІ ст.)” (2015) і численні статті в періодиці. Глибокий професіоналізм, ерудиція, оригінальність наукового мислення притаманні й рецензованій книжці; тут досліджено як літературну продукцію сьогодення, так і медіапростір.

Перед нами – актуальна студія сучасного літературного процесу, власне, його найбільючої сторінки, у якій Н. Герасименко не ставить останньої крапки. Вона розуміє, що дослідження “воєнної” та “майданної” літератури ще триватиме до того часу, доки не завершиться АТО, не притлумляться в пам’яті трагічні події на Майдані та Сході України.

У монографії залучено до аналізу велику кількість прозових і поетичних творів. Предметом наукового розгляду стали також блоги, рефлексії в соціальних мережах і на сайтах, репортажі та свідчення очевидців. Ці тексти миттєво поширювалися Інтернетом і одразу здобували неабияку популярність.

Щоб показати літературу АТО в розвитку, дослідниця починає з перших книжок про Євромайдан, які вийшли після 20 лютого 2014 року. Це твори різних авторів: і вже класиків вітчизняної літератури, як, скажімо, збірка Д. Павличка “Вірші з Майдану”, і менш відомих чи й узагалі не знаних широкому загалові. Цілком логічно, що тут розглянуто альманах А. Мухарського “Майдан. (Р)еволюція духу”, до якого були

включені інтерв'ю з очевидцями, статті українських письменників та філософів, поезії та світлини (їх налічувалося понад 200), книжку М. Слабошпицького “Гамбіт надії” – вона складається також із розповідей очевидців, поезії Майдану, розмислів самого автора тощо.

Як слушно зазначила Н. Герасименко, “ще однією спробою зберегти пам'ять про Майдан стали фотоальбоми” (С. 7). У монографії розглянуто роботу журналістів телеканалу “1+1”, які презентували книжку “94 дні. Майдан очима ТСН”, – сучасний історичний літопис Революції гідності, який складався з різних матеріалів: дописів у соцмережах, відео та фото, спогадів, текстів тощо. Їх також ґрунтовно проаналізовано.

Наступним етапом розкриття тем Майдану й визвольної війни на Донбасі були журналістські розслідування, про які докладно йдеться в монографії.

Після поетичних творів про Майдан та АТО активно почала з'являтися друком і “мала проза”: есе, репортажі, оповідання, дописи в соціальних мережах. Дослідниця звертає увагу на книжку “Євромайдан. Хроніка відчуттів” (літературна агенція Discursus), до якої ввійшли тексти Ю. Андруховича, Ю. Винничука, С. Жадана, Т. Прохаська й ін., та авторський проект О. Забужко “Літопис самовидців: дев'ять місяців українського спротиву”, “де зібрані онлайн-нотатки літераторів, блогерів, журналістів та анонімних персонажів” (С. 6), а також “Є люди. Теплі історії з Майдану” К. Бердинських, “Слово Майдану” О. Виноградова. Згадувані твори проаналізовано в монографії.

Третім етапом у висвітленні “майданно-воєнної” літератури стала поява “великої прози”: повістей, романів, романів-диалогів. Перші романи про Революцію гідності й російсько-українську війну на Сході з'явилися друком пізніше, аніж поетичні збірки, альманахи чи фотоальбоми про Майдан, – тільки в середині 2015 р. (щоправда, 2014 р. побачили світ книжки М. Рудневича “Я з Небесної сотні” та Р. Найдю “Редут”).

До блоку “майданно-воєнної прози” Н. Герасименко цілком слушно зарахувала твори А. Кокотюхи “Вогняна

зима”, М. Матіос “Приватний щоденник. Майдан. Війна...”, І. Роздобудько “Гудзик-2”, С. Ухачевського “Легенди нескореної зими”, Р. Найдю “Редут”, “2014” В. Івченка, “Армагеддон на Майдані” В. Базіва, “Вертеп. #Роман про Майдан” О. Захарченко, “Коли захиталося небо, або V – означає “вільні” Л. Мусіхіної, “Щоденники Майдану” А. Куркова, а також “Чорне сонце” В. Шкляра, “Аеропорт” С. Лойка, “Укри” Б. Жолдака, “Іловайськ” Є. Положія, “Блокпост” Б. Гуменюка, “Маріупольський процес” Г. Вдовиченко, “Брати” В. Іванина, діалог “Оголений нерв” і “Повернутися дощем” С. Талан, “Ти зробив усе, що міг” Л. Орляк та ін.

Найпізніше до розкриття цих двох тем долучилися й автори літератури для дітей. Х. Лукашук у “Казці про Майдан” (вийшла друком у “Видавництві Старого Лева”), розповідає юним читачам про “вогненну зиму” та боротьбу між чорними птахами Зла (беркутами) і “породженими Божими голубами працьовитими українцями” (С. 9). Революція гідності очима дитини відображена в повісті Г. Кирпи “Мій тато став зіркою”. На мою думку, дуже добре, що авторка монографії не оминула дитячі книжки про війну, адже й діти не залишалися байдужими, разом із батьками приходили на Майдан.

Дослідниця розмірковує над взаємодією документального і белетристичного начал у прозових творах, присвячених Революції гідності й АТО, зазначає, що для багатьох авторів “характерним є тяжіння... насамперед до документалістики, навіть у белетристичних жанрах” (С. 116), що цілком зрозуміло. Багато письменників або самі були учасниками Революції гідності, війни на Донбасі, волонтерського руху, або залучали розповіді свідків. Наприклад, Є. Положій спілкувався з понад 70 учасниками Іловайського котла, Г. Вдовиченко допомагала бійцям у львівському госпіталі, В. Шкляр – добровольцям батальйону “Азов”. Як зауважила Н. Герасименко, репортажність і фактографічність у творах зумовлена також роботою літераторів у засобах масової інформації.

Отже, у книжці “Словами очевидців: література від Євромайдану до війни”

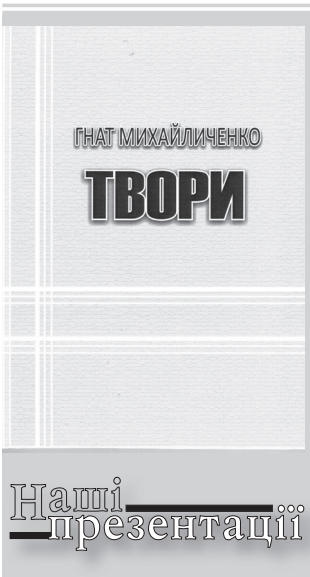
Н. Герасименко з'ясовує, якою мірою авторам "воєнної" прози вдалося продуктивно поєднати документальність і белетристичність. Дослідниця висловлює свій погляд на те, чи варто трактувати перевагу фактажу в текстах як брак художнього узагальнення, типізації, невміння відійти від факту в АТО-літературі, чи сприймати це як її

художню специфіку.

Стильова манера Н. Герасименко також заслуговує на увагу. У монографії легкість викладу поєднується з глибоким фаховим аналізом та переконливою аргументацією, тому, як я вже зауважила на початку, книжка буде однаковою мірою цікавою і для професійних філологів, і для широкої читацької аудиторії.

Отримано 22 квітня 2019 р.

Світлана Луцій
м. Київ

ГНАТ МИХАЙЛИЧЕНКО
ТВОРИ

Михайличенко Гнат. Твори. Репринт 1929 р. – Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2018. – 203 с.

Зібрання художніх творів Гната Михайличенка, підготовлене 1929 р. Інститутом Тараса Шевченка, нині є рідкісним і зберігається далеко не в усіх найбільших бібліотеках України. Це репринтне видання відкривається ґрунтовною передмовою І. Приходько "Гнат Михайличенко (1892 – 1919): таємниці яскравого й трагічного таланту", де розповідається про життєвий і творчий шлях письменника: "Трагічна і загадкова постать у нашій літературі. Трагічна, бо загинув не повних двадцяти семи років, знищений денікінцями у Києві 1919 року. Трагічна, бо був викреслений з історії літератури та з пам'яті декількох поколінь і став просто невідомим, для неширокого ж кола фахівців-філологів – обвішаним стереотипними ярличками: "символіст-занепадник", "хворобливий песиміст" і т. ін. А загадкова – з багатьох поглядів". Видання містить новели письменника та його "незвичайне дітище" – "Блакитний роман", а також світлини Г. Михайличенка. Упорядник Д. Кобцев.

Наші
презентації